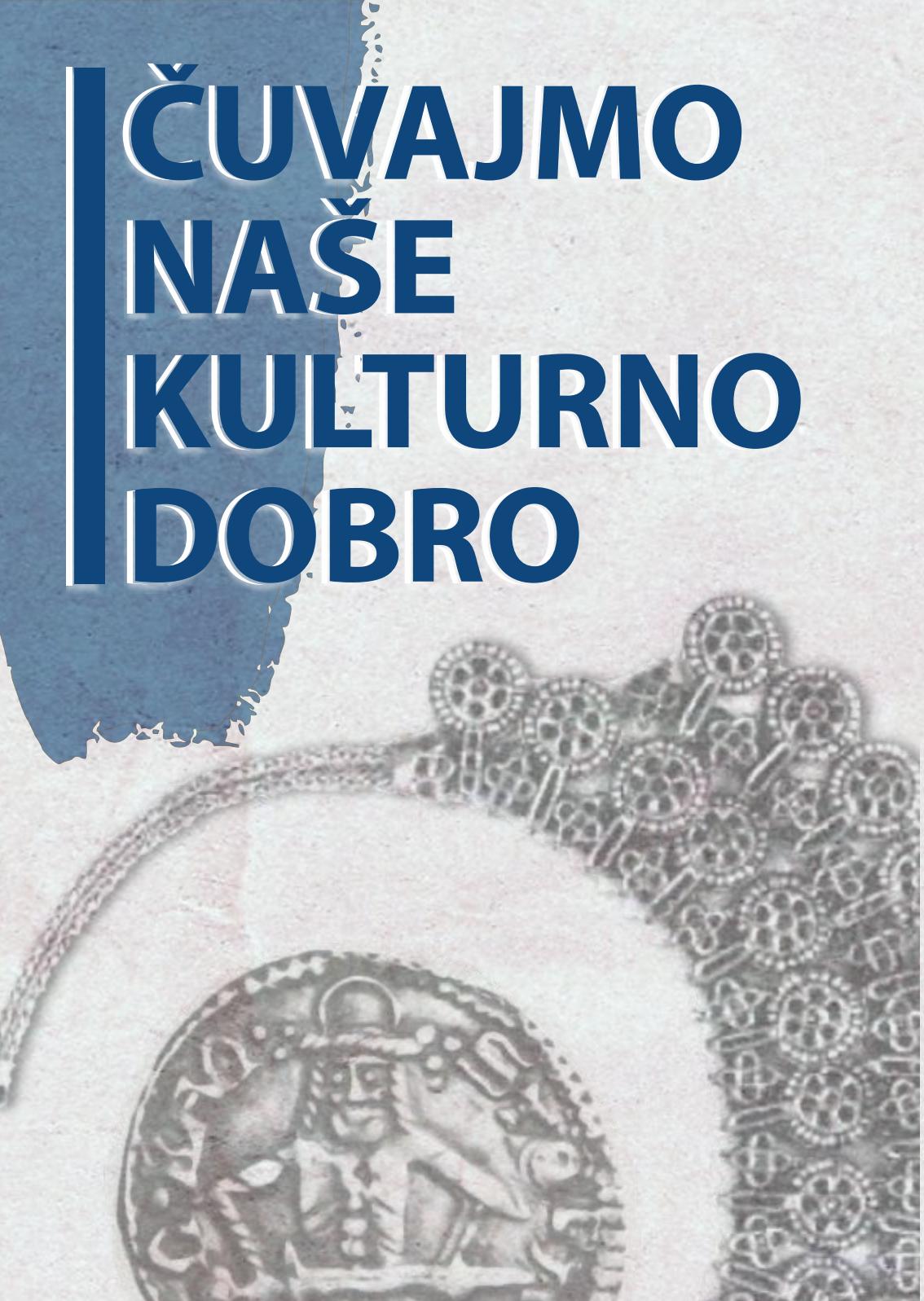

ČUVAJMO NAŠE KULTURNO DOBRO

Kultурно dobro

Kulturna baština omogućava nam da bolje razumijemo prošlost te da tako stvaramo čvrsto polazište za zajedničku budućnost. Kulturna baština je dio naših života i društva. Okružuje nas u gradovima u kojima boravimo, doživljavamo je neposredno u krajolicima, u susretima s raznovrsnim arhitektonskim ostvarenjima, arheološkim kopnenim, kao i podvodnim, nalazištima. Nju ne čine samo književnost, umjetnost i umjetnički predmeti, već i tradicionalno znanje i umijeće, zanati koje učimo, priče koje pričamo, hrana koju jedemo, glazba koju slušamo i filmovi koje gledamo. Kulturna baština okuplja zajednice i gradi zajedničko razumijevanje mesta u kojem živimo.

Kada govorimo o pojmu kulturne baštine, građani trebaju razumjeti da postoji dosta slučajeva gdje pojedinci u svome vlasništvu posjeduju neke važne predmete koji predstavljaju identitet naroda koji žive na tim prostorima. Čuvajući privatno, kao i javno, mi se odgovorno ponašamo prema generacijama koje će doći iza nas.

Kulturna baština, kulturno naslijeđe ili kulturno dobro, podrazumijeva dobra koja su naslijeđena od prethodnih generacija ili koja nastaju u sadašnjosti, a imaju specifičnu vrijednost za ljudе i treba da budu sačuvana za buduće generacije. Ova dobra najčešće su pod režimom zaštite, imaju simbolički značaj u svijesti ljudi, a s gospodarske strane predstavljaju turistički potencijal. Kulturna baština utiče na identitet određenog naselja, regiona ili države, a kada su u pitanju objekti svjetske baštine oni imaju posebnu vrijednost za cjelokupno čovječanstvo. Kulturna baština se dijeli na materijalnu i nematerijalnu.

U materijalnu kulturnu baštinu spadaju:

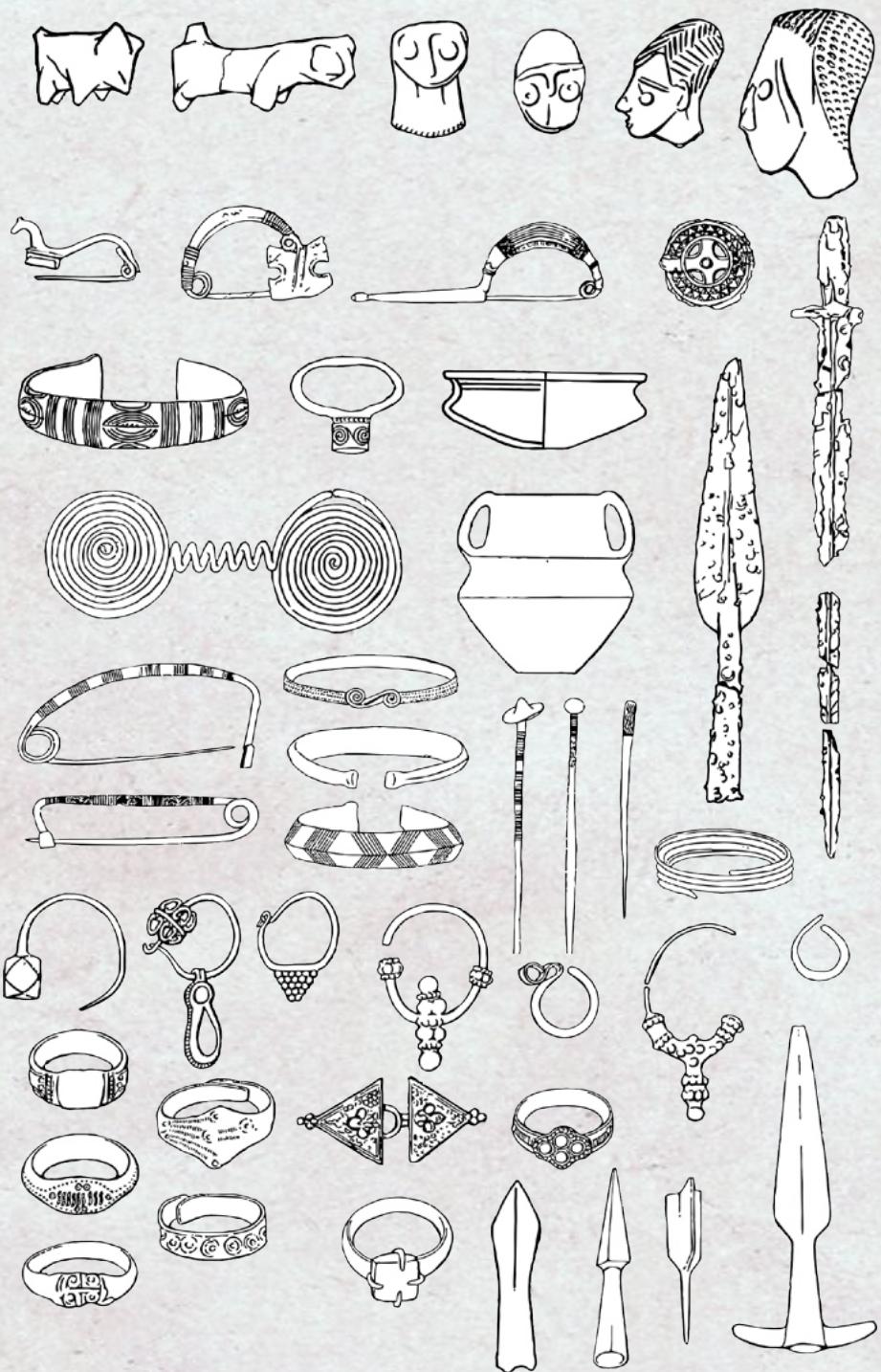
- izuzetne građevine (sakralne ili svjetovne),
- spomenici,
- materijalna umjetnička djela.

U nematerijalnu kulturnu baštinu spadaju:

- nematerijalna umjetnička djela (glazba),
- usmena predanja,
- način života, tradicija, običaji.

Mnogo puta su pojedinci prilikom obradivanja zemlje ili izvođenja građevinskih radova naišli na predmete koji su, zbog svoje forme i materijala od kojih su izrađeni, ukazivali na to da su nastali u prošlosti te su te pojave prijavljene nadležnoj ustanovi u oblasti kulture (muzej, zavod i sl.), čime su potaknuli stručna istraživanja koja su dovela do značajnih otkrića u oblasti arheologije.

Ugroženost kulturne baštine

Kulturna baština u Bosni i Hercegovini je ugrožena na nekoliko različitih razina. Na prvom mjestu se radi o šteti koja je nastala prilikom ratnih djelovanja. U periodu koji je uslijedio je nastavljeno s krađom i ilegalnom trgovinom umjetninama i pokretnim kulturnim dobrima te su u istoj mjeri oštećene i javne kolekcije (muzeji, galerije, arheološki lokaliteti i sl.), ali i privatni kolecionari (najčešće djela likovne umjetnosti – slike i skulpture).

Podaci o nestalim umjetninama i kulturnim dobrima su, nažalost, još uvijek manji od stvarnih. Saznanja o krađama umjetnina i kulturnih dobara često su neredovita, neprecizna i nepotpuna. Brojne, sasvim slučajno i s velikim vremenskim razmakom otkrivene krađe upućuju na to da osim prijavljenih krađa postoji i veći broj onih za koje vlasnici ili institucije koje skrbe o umjetninama nisu ni znale da su počinjene ili nisu željele prijaviti krađu kako njihova nebriga ne bi bila javno obznanjena. Ovi slučajevi se najčešće događaju u arhivima, bibliotekama, fundusima galerija, muzejima i drugim institucijama. Često se primjeri nestanka predmeta otkriju prilikom provođenja inventure, postavke izložbe itd.

Ismet Mujezinović,
„Meša Selimović”, crtež tušem,
Međunarodna galerija portreta, Tuzla.

Utvrđen nestanak prilikom popisa 2011. godine i prijava podnesena MUP-u TK.

Djelo se ne nalazi na INTERPOL-ovoj listi nestalih djela.

Ferdinand Hodler,
„Autoportret”, ulje na platnu,
Umjetnička galerija BiH, Sarajevo

Nestanak djela je utvrđen prilikom inventure
1993. godine. Prijava obnovljena 2015.
Nalazi se na spisku INTERPOL-a.

Đoko Mazalić,
„Magdalena”, ulje na platnu, 1930.
Djelo iz privatne kolekcije Mulabdića su odlukom
Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i
Hercegovine 5. februara 2014. godine proglašena
nacionalnim spomenikom (pokretno dobro).

Djelo je otuđeno u tijeku rata u Bosni i Hercegovini
1992.-1995.

U Bosni i Hercegovini se također vrše nezakonita iskopavanja na arheološkim ili potencijalnim arheološkim lokalitetima. Odgovorne osobe za takva djela nisu kažnjena jer u Bosni i Hercegovini ne postoji organiziran i sustavan pristup rješavanju ovog problema. U različitim dijelovima svijeta je pohranjeno srednjovjekovno pokretno kulturno naslijeđe Bosne i Hercegovine, a njihovi trenutni vlasnici su do tih predmeta dolazili najčešće na ilegalan način.

Riječ je o arheološkom lokalitetu Mali i Veliki Han, u naselju Lištani, na kojem su se, prema procjenama arheologa, nalazili ostaci prapovijesnog tumula, te groblje iz kasnog Srednjeg vijeka, s ukupno 84 stećka. Ilegalnim iskopavanjem pijeska, gotovo je u potpunosti uništen nacionalni spomenik u blizini Livna, na jugozapadu BiH, a počinitelj još nije otkriven.

U Franjevačkom muzeju i galeriji „Gorica“ u Livnu ocjenjuju da je, nelegalnim iskapanjem pijeska, bespovratno uništen veći dio arheološkog nalazišta Mali Han. Kako se prepostavlja, on je sadržavao ostatke prapovijesnog tumula, vjerojatno iz brončanog doba, te 59 srednjovjekovnih stećaka.

Preventivna zaštita

Uništavanjem kulturne baštine mi uništavamo sami sebe i, ono što je najvažnije, svoj identitet i autentičnost.

Što možemo učiniti kako bismo zaštitili kulturna dobra:

- **Angažiranje:** građanima približiti kulturnu baštinu, povijest i zajedničke vrijednosti, razvijati obrazovni sustav „Mladi za baštinu“.
- **Vrijednosti:** prezentirati kulturni turizam na novi način uporabom kulturne baštine.
- **Zaštita:** razviti kvalitetne standarde za prostore u povijesnom okružju i na lokacijama baštine. Boriti se protiv nezakonite trgovine kulturnim dobrima i unaprijediti zaštitu prostora na kojima se nalaze kulturna dobra.
- **Inovacije:** koristiti istraživanje, inovacije, znanost i tehnologiju za bolje očuvanje i prezentiranje baštine.

Pod preventivnom zaštitom se podrazumijevaju svi postupci popisivanja, inventariziranja, ažuriranja, sređivanja podataka o umjetinama i kulturnim dobrima. Preventivna zaštita podrazumijeva nastanak dokumentacije o jednom predmetu ili kolekciji predmeta, kako bi se povećala mogućnost njihovog pronalaska u slučaju krađe. Jedna od najznačajnijih stavki je stvaranje fotografске reprodukcije, radi lakšeg identificiranja nestale umjetnine i pokretnog kulturnog dobra.

Iako ne postoji jedinstven sustav zaštite cijelokupne kulturne baštine Bosne i Hercegovine, upravo je Daytonskim mirovnim sporazumom formirano državno tijelo „Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine“, koje ima važnu ulogu u zaštiti pokretne i nepokretne kulturne baštine.

Veliki broj umjetnina posjeduju građani u privatnom vlasništvu, od kojih neke predstavljaju kulturnu baštinu Bosne i Hercegovine. Veoma važno je voditi svoju osobnu evidenciju umjetnina.

Podaci o načinu pravilnog fotografiranja i evidencije mogu se naći na stranici CPKU (www.cpku.org).

Prisvajanje, krijumčarenje, uništenje ili oštećenje spomenika kulture, zaštićenog objekta prirode ili drugih predmeta koji su od posebnog kulturnog ili povijesnog značaja, podliježe kaznenim zakonima Bosne i Hercegovine.

Obrazovanje i kulturni turizam

Obrazovanje i naglasak na mladima i djeci je najvažniji segment kada se govori o čuvarima naše baštine u sljedećim naraštajima. Zbog toga je obrazovna vrijednost kulturne baštine i njezin doprinos održivom gospodarskom i socijalnom razvoju veoma bitna.

Kulturna baština ima veoma važnu ulogu i u razvoju gospodarskog sektora. Npr. za turizam se procjenjuje da pridonosi s 415 milijardi eura BDP-u EU, a 3,4 milijuna turističkih poduzeća stvara 15,2 milijuna radnih mesta, od kojih su neka direktno ili indirektno povezana s kulturnom baštinom. 27% europskih putnika navodi da je kulturna baština važan čimbenik prilikom odabira mesta putovanja. Kulturna baština može pomoći u brendiranju gradova i regija privlačeći pri tome talent i turizam.

Kulturno naslijede zajednički je resurs i zajedničko je dobro. Poput ostalih takvih dobara, ono može biti osjetljivo na pretjerano iskorištanje i nedovoljno financiranje što može dovesti do zanemarivanja, propadanja i, u nekim slučajevima, do zaborava. Briga za našu kulturnu baštinu je, stoga, naša zajednička odgovornost.

Šta JA kao pojedinac mogu uraditi kako bi zaštitio/la kulturnu baštinu svoje zemlje:

1. Prilikom kupovine umjetnina ispitati podrijetlo umjetnina i pokretnog kulturnog dobra (računi, ugovor o kupoprodaji, rješenje o naslijedivanju i sl.) U slučaju da ne postoji dokumentacija o podrijetlu imovine prekinite postupak kupovine;
2. Voditi evidenciju o pokretnim kulturnim dobrima koje posjedujete (umjetničke slike, skulptorska djela, nakit, zbirke kovanica i sl.) s fotografskim reprodukcijama;
3. U slučaju pronađenja predmeta koji podsjećaju na arheološke nalaze (oružje, oruđe, ulomci keramike, nakit i sl.), prilikom izvođenja građevinskih radova ili obrade poljoprivrednog zemljišta, prijaviti nadležnom muzeju ili policiji;
4. Ako na društvenim mrežama ili online platformama uočite ponude za prodaju umjetnina i kulturnih dobara, istražiti podrijetlo predmeta prodaje;
5. Prijaviti nadležnoj policijskoj službi aktivnosti koje upućuju na ilegalne tokove u trgovini umjetninama i pokretnim kulturnim dobrima;
6. Obratiti pažnju na predmete čije je podrijetlo iz aktivnih ratnih zona;
7. U slučaju saznanja o krađi umjetnina i pokretnih kulturnih dobara i oštećenja arheoloških lokaliteta, možete anonimno kontaktirati broj - KRIMOLOVCI 080 020 505;
8. Ako primijetite osobe s metal detektorima na potencijalnom arheološkom lokalitetu, potrebno je obavijestiti nadležnu policijsku službu;
9. Za informacije o potencijalnim ukradenim umjetninama i pokretnim kulturnim dobrima koristite bazu podataka nestalih umjetnina na www.cpku.org i/ili Interpolovu bazu podataka nestalih umjetnina.

**6,3 % ilegalne trgovine umjetninama u svijetu
odvija se na prostoru jugoistočne Europe**

Međunarodne konvencije o zaštiti kulturne baštine koje je potpisala Bosna i Hercegovina

U nastavku su predstavljeni međunarodni multilateralni i bilateralni ugovori kojih je Bosna i Hercegovina potpisnica, na osnovu sukcesije ili ratificiranja, iz oblasti od značaja za zaštitu kulturnog naslijeđa.

- Europska konvencija o kulturi (Vijeće Europe, Pariz, 1954)
 - Europska konvencija o zaštiti arheološkog naslijeđa (Vijeće Europe, London, 1969)
 - Konvencija o zaštiti arhitektonskog naslijeđa Europe (Vijeće Europe, Granada, 1985)
 - Konvencija o zaštiti svjetskog kulturnog i prirodnog naslijeđa (UNESCO, Pariz, 1972)
 - Konvencija o mjerama za zabranu i sprječavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prijenosa svojine kulturnih dobara (Pariz, 1970)
 - Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (UNESCO, Den Haag, 1954)
 - Konvencija o očuvanju nematerijalnog kulturnog naslijeđa (UNESCO, Pariz, 2003); Odluka o ratificiranju koju je usvojilo Predsjedništvo BiH, Ministarstvo vanjskih poslova BiH.
 - Konvencija o zaštiti podvodnog kulturnog naslijeđa (UNESCO, Pariz, 2001)
 - Konvencija o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja (UNESCO, Pariz, 2005)
 - Konvencija o očuvanju nematerijalnog kulturnog naslijeđa (UNESCO, Pariz, 2003)
 - Europska konvencija o zaštiti arheološkog naslijeđa, revidirana (Vijeće Europe, Valletta, 1992)
 - Okvirna konvencija o vrijednosti kulturnog naslijeđa za društvo (Vijeće Europe, Faro, 2005)
 - Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1886. godine, revidirana u Parizu 1971. godine i dopunjena 1979. godine
 - Sporazum između Vijeća ministara BiH i Vlade SAD o zaštiti i očuvanju određenog kulturnog vlasništva, potpisani 2.7.2002. godine, ratificiran 21.7.2004. godine (tekst sporazuma objavljen u dodatku „Sl. glasnika BiH“ -
 - Međunarodni sporazumi, broj 6/04)
- Sporazum između Vijeća ministara BiH i Vlade SR Njemačke o suradnji u oblasti kulture, obrazovanja i znanosti potpisani 21.7.2004. godine, ratificiran 26.10.2005. godine (tekst sporazuma objavljen u dodatku „Sl. glasnika BiH“ – Međunarodni sporazumi, broj 11/05). Bosna i Hercegovina je 2002. sudjelovala na Londonskoj konferenciji, na kojoj je potpisana deklaracija koja predviđa jačanje veza i partnerske suradnje zemalja jugoistočne Europe u borbi protiv organiziranog kriminala, kao značajnog čimbenika destabilizacije regije.
- UNIDROIT Konvencija o ukradenim i ilegalno izvezenim kulturnim dobrima (potpisana u Rimu 1995. godine), koja predstavlja važan instrument u borbi protiv krijumčarenja umjetninama, a Bosna i Hercegovina ju još nije ratificirala.